

ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายสมรสของกลุ่มหลากหลายทางเพศ

THE PROBLEM OF ENFORCEMENT IN MARRIAGE LAWS FOR A SEXUAL DIVERSITY GROUP

ประสิทธิ์ วงษ์กาฬสินธุ์^{1,*}, อภิสิตธิ์ ปัญญาใส² และ นัทวัฒน์ พรหมภักดี²
Prasit Wongkalasin^{1,*}, Apisit Panyasai² and Nattawat Prompukdee²

(Received: 25 Jan., 2025; Revised: 8 May, 2025; Accepted: 15 May, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ศึกษาและวิเคราะห์ความท้าทายเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายสมรสเท่าเทียมในประเทศไทยภายใต้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการยอมรับสิทธิในการสมรสของกลุ่มหลากหลายทางเพศซึ่งถือเป็นก้าวสำคัญในการบังคับใช้กฎหมายเพศเดียวกัน โดยศึกษาวิเคราะห์บนพื้นฐานของหลักกฎหมายจารีตประเพณี ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ หลักนิติธรรม และแนวคิดการสมรสระหว่างเพศเดียวกันจากคริสเตียนและอิสลามเพื่อพัฒนาแนวความคิดเชื่อมโยงบูรณาการกับกฎหมาย เพื่อสร้างหลักเกณฑ์การสมรสของกลุ่มหลากหลายทางเพศ โดยกฎหมายที่แก้ไขเพิ่มเติมนี้จะช่วยให้คู่รักเพศเดียวกันได้รับสิทธิทางกฎหมายเท่าเทียมกับคู่รักชายหญิง เช่น สิทธิในการรับมรดก สิทธิในการรับบุตรบุญธรรม สิทธิในทางทรัพย์สินระหว่างสมรส สิทธิฟ้องหย่า และสิทธิตามกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องในทางสมรส เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ก็ยังคงเผชิญกับความท้าทายทางกฎหมายและสังคมหลายประการที่ต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ ผลการวิจัยพบว่า การสมรสระหว่างเพศเดียวกันยังถูกต่อต้านอย่างต่อเนื่องจากกลุ่มศาสนาและหลายชุมชนที่มีค่านิยมดั้งเดิมตามจารีตประเพณี เช่น อิสลามและคริสเตียน ซึ่งไม่ยอมรับการสมรสเพศเดียวกัน การนำกฎหมายสมรสเท่าเทียมมาใช้จึงต้องมีการพิจารณาถึงความเหมาะสมกับหลักศาสนาและค่านิยมในสังคม ปัจจุบันถึงแม้กฎหมายใหม่จะรับรองสิทธิในเงื่อนไขการหมั้นและสมรสเพศเดียวกัน แต่ยังมีช่องว่างในการบัญญัติกฎหมายที่ไม่ครอบคลุมถึงสิทธิการสมรสของกลุ่มหลากหลายทางเพศในบางกรณี รวมทั้งการตีความตามกฎหมายเดิมในการวินิจฉัยคดี ซึ่งยังขาดความเข้าใจในกระบวนการและขั้นตอนทางกฎหมายและข้อจำกัดสิทธิที่เกิดขึ้นจากการสมรสเพศเดียวกัน ซึ่งยังไม่สามารถเทียบเคียงได้กับคู่สมรสระหว่างชายกับหญิง ผู้วิจัยเห็นควรเสนอแนวทางให้เพิ่มการรับรองรับสิทธิคู่สมรสเพศเดียวกันในการมีบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายร่วมกันโดยใช้วิธีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ อันเป็นการช่วยเติมเต็มความเป็นสถาบันครอบครัว รวมทั้งให้มีการแก้ไขกฎหมายโดยเพิ่มหลักเกณฑ์การได้สิทธิสัญชาติไทยโดยการสมรสสำหรับกลุ่มคนหลากหลายทางเพศ

คำสำคัญ: สมรสเท่าเทียม, กลุ่มหลากหลายทางเพศ, ปัญหาการบังคับใช้กฎหมาย

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทย

¹ Assistant Professor, Law Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Udon Thani Rajabhat University, Udon Thani Province, Thailand

² อาจารย์, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทย

² Lecturer, Law Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Udon Thani Rajabhat University, Udon Thani Province, Thailand

* Corresponding author. E-mail: prasit051225@gmail.com

Abstract

This research article aimed to study and analyze the challenges related to the enforcement of the Marriage Equality Law in Thailand under the Civil and Commercial Code Amendment Act (No. 24), B.E. 2567 (2024). The purpose was to acknowledge the right to marriage for the LGBTQ+ community, which represents a significant step in the implementation of same-sex marriage laws. The study employed analyses based on customary law principles, natural law theory, the rule of law, and religious perspectives on same-sex marriage from Christianity and Islam to develop legal frameworks for engagement and marriage among LGBTQ+ individuals. The amendment allows same-sex couples to obtain legal rights equal to those of heterosexual couples, such as the right to inheritance, the right to adopt children, the right to marital property, the right to file for divorce, and other marriage-related legal rights. However, there are still several legal and social challenges that require careful consideration. The research findings indicated that same-sex marriage continues to face resistance from religious groups and communities that adhere to traditional values, particularly within Islam and Christianity, which do not accept same-sex marriage. Therefore, the implementation of marriage equality laws must take into account religious doctrines and prevailing social values. Although the new law acknowledges the rights of same-sex couples regarding engagement and marriage, there are still legal gaps that do not fully protect the marriage rights of LGBTQ+ individuals in certain cases. Additionally, interpretations of previous laws in court decisions reflect a lack of understanding of legal procedures and limitations associated with same-sex marriages, which are still not treated equally to heterosexual marriages. The researchers proposed that legal provisions should be expanded to allow same-sex couples to jointly and legally have children through assisted reproductive technology, thereby strengthening the concept of the family institution. Furthermore, the law should be amended to include criteria for obtaining Thai nationality through marriage for LGBTQ+ individuals.

Keywords: Equal Marriage, Sexual Diversity Groups, Problem of Enforcement

บทนำ

ในปัจจุบันมีการบังคับใช้กฎหมายสมรสในกลุ่มความหลากหลายทางเพศเป็นประเด็นที่มีความสำคัญและได้รับการพูดถึงอย่างแพร่หลายในหลายประเทศ แม้ว่าจะมีความพยายามในการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้การสมรสเป็นสิทธิของบุคคลทุกคนโดยไม่คำนึงถึงเพศหรืออัตลักษณ์ทางเพศ แต่ยังคงพบอุปสรรคและความท้าทายในการนำไปปฏิบัติจริง ทั้งในด้านการยอมรับจากสังคม การจัดการสิทธิที่เท่าเทียม และการแก้ไขข้อกฎหมายที่ยังไม่ครอบคลุมการรับรองสิทธิของกลุ่มความหลากหลายทางเพศอย่างสมบูรณ์ ปัญหาที่เกิดขึ้นอาจรวมถึงการต่อต้านจากกลุ่มจารีตประเพณีอนุรักษนิยม คริสต์ศาสนิกชน ศาสนาอิสลาม เนื่องจากมีความเห็นว่าการสมรสเพศเดียวกันเป็นเรื่องที่ขัดต่อกฎหมายธรรมชาติ จารีตประเพณี ศีลธรรมธรรมเนียมอันดี และถือเป็นการปฏิบัติค่านิยมทางเพศของสังคมให้วิปริต (ณัชพงษ์ สำราญ, 2562) ทำให้เกิดความไม่เข้าใจเกี่ยวกับการสมรสของคนหลากหลายทางเพศ และการขาดความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมายที่มีผลต่อการเข้าถึงสิทธิในการสมรสของบุคคลหลากหลายทางเพศ ส่งผลกระทบต่อหลักความความเสมอภาคและความยุติธรรมในสังคม

การบังคับใช้กฎหมายสมรสสำหรับกลุ่มความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) ยังคงประสบปัญหาหลายด้านทั้งในระดับกฎหมายและอิทธิพลต่อการไม่ยอมรับของผู้คนในสังคม รวมทั้งมีอคติและการตีตราทางสังคมทำให้เกิดความกดดันทางจิตใจ จนบางครั้งทำให้คนกลุ่มนี้ไม่สามารถแสดงตัวตนอย่างเปิดเผยหรือใช้สิทธิของตนได้เต็มที่ นอกจากนี้ ยังมีช่องว่างทางกฎหมายแม้ว่าประเทศไทยจะเริ่มรับรองสิทธิการสมรสของคู่รักเพศเดียวกันแต่ขณะเดียวกันก็ยังไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายสมรสให้เท่าเทียมได้เทียบเท่าคู่สมรสชายกับหญิง จนทำให้คู่สมรสเพศเดียวกันไม่ได้รับสิทธิที่เกี่ยวข้องในทางสมรสบางประการ ต้องเผชิญกับการถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม การตีความทางกฎหมายครอบครัวยุคใหม่ในการวินิจฉัยคดีที่คลุมเครือไม่สามารถรองรับสถานการณ์จริงได้อย่างถูกต้อง และไม่ครอบคลุมถึงสิทธิคู่สมรสเพศเดียวกันจนเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนากฎหมายสมรสของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ

ถึงแม้ปัจจุบันประเทศไทยจะได้กำหนดเงื่อนไขการสมรสของคนหลากหลายทางเพศให้เทียบเท่ากับนานาชาติ ให้สิทธิคู่รักเพศเดียวกันสามารถจดทะเบียนสมรสกันได้ตามกฎหมาย โดยไม่คำนึงถึงเพศของคู่สมรส จึงได้ตราเป็นพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2568 เป็นต้นไป การแก้ไขตามพระราชบัญญัตินี้เป็นการแก้ไขกฎหมายสมรสใหม่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัวยุคใหม่ เน้นหลักความเสมอภาคเช่นเปลี่ยนถ้อยคำการสมรสจากคำว่า “ชาย-หญิง” เป็น “บุคคล” และจากคำว่า “สามีภริยา” มาเป็นคู่สมรส ซึ่งการสมรสไม่ได้จำกัดเพียงแค่เพศชายกับหญิงเท่านั้น (สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม, 2567) ผู้สมรสจะเป็นเพศเดียวกันก็สามารถสมรสตามกฎหมายได้ เพราะกฎหมายรับรองสิทธิและหน้าที่สถานภาพทางสมรสไว้เรียบร้อยแล้ว อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติการบังคับใช้กฎหมายยังมีข้อจำกัดอีกหลายประการ เพราะคำว่า “ครอบครัวยุคใหม่” ของกลุ่มคนหลากหลายทางเพศอาจแตกต่างจากคำว่า “ครอบครัวยุคใหม่” ของสามีภริยาที่สมรสกันระหว่างชายและหญิงตามกฎหมายเดิม เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมายสมรสที่เท่าเทียม อันจะช่วยลดช่องว่างทางกฎหมายและความเหลื่อมล้ำของผู้คนในสังคมที่จะพึงปฏิบัติต่อสิทธิในทางสมรสบุคคล

หลากหลายทางเพศ จึงสมควรที่จะหาแนวทางแก้ไขและปรับปรุงกฎหมายให้เปิดกว้างโดยไม่เป็นการเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมต่อสถานภาพทางเพศ

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสมรสเท่าเทียมในกลุ่มหลากหลายทางเพศ
2. เพื่อศึกษาปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเงื่อนไขการหมั้นและการสมรสของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ
3. เพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาการได้รับสิทธิทางสมรสของกลุ่มหลากหลายทางเพศโดยมุ่งหวังให้มีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิการสมรสของกลุ่มหลากหลายทางเพศ ให้มีความเท่าเทียมกันกับการสมรสของชายและหญิง

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยนี้เป็นลักษณะวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในทางนิติศาสตร์ ซึ่งใช้วิธีการวิจัยเอกสารทางกฎหมาย (Documentary Research) โดยใช้กระบวนการศึกษาและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย ประมวลกฎหมาย คำพิพากษาของศาล พระราชบัญญัติ ประกาศ ข้อบังคับ และเอกสารอื่น ๆ เช่น งานวิจัย บทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จำเป็นในการศึกษาปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายสมรสที่เท่าเทียมในประเทศไทย หลังจากรวบรวมเอกสารแล้วผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์เอกสารนั้น ซึ่งพิจารณาความหมายและการตีความของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสมรสของบุคคลหลากหลายทางเพศ หรือข้อจำกัดในทางกฎหมายที่ยังไม่รับรอง ตลอดจนผลในการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 เมื่อได้วิจัยเอกสารทางกฎหมายแล้วผู้วิจัยจึงสรุปข้อค้นพบและนำเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการรับรองกฎหมายสมรสเท่าเทียมหรือไม่รับรองการสมรสเท่าเทียม รวมถึงแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายสมรสเท่าเทียมให้สอดคล้องกับหลักสากลที่มีการบังคับใช้กฎหมายสมรสเท่าเทียม ตลอดจนนโยบายทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายครอบครัวในอนาคตต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นในการบังคับใช้กฎหมายสมรสสำหรับกลุ่มความหลากหลายทางเพศ LGBTQ+ และอุปสรรคทางกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิในการสมรสแสดงให้เห็นถึงปัญหาที่แตกต่างที่เกิดขึ้นในหลาย ๆ ด้าน ดังนี้

1. การบังคับใช้กฎหมายจารีตประเพณีและแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสมรสระหว่างเพศเดียวกัน

1.1 แนวคิดกฎหมายจารีตประเพณีกับการสมรสระหว่างเพศเดียวกัน กฎหมายจารีตประเพณี หมายถึง กฎหมายที่เกิดจากการปฏิบัติของสังคมที่ได้รับการยอมรับและถือปฏิบัติกันมาช้านาน โดยไม่จำเป็นต้องมีการตรากฎหมายอย่างเป็นทางการ การสมรสระหว่างเพศเดียวกันตามกฎหมายจารีตประเพณี มักจะมีความแตกต่างในแต่ละสังคมตามค่านิยมและขนบธรรมเนียมของแต่ละประเทศหรือชุมชน แต่โดยรวมแล้วการยอมรับการสมรสระหว่างเพศเดียวกันในสังคมที่มีการปฏิบัติตามกฎหมายจารีตประเพณีนั้นยังคงมีข้อจำกัดหรืออุปสรรคบางประการ กฎหมายจารีตประเพณีมักจะสะท้อนถึงค่านิยมและมุมมองทางสังคมที่มีความเป็นเอกลักษณะ โดยการสมรสในสังคมส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หลักในการสร้างครอบครัวและการสืบพันธุ์ กฎหมายจารีตประเพณีมักจะยึดถือการสมรสระหว่างชายและหญิงเป็นมาตรฐานหลัก โดยพิจารณาถึงการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและการคุ้มครองผลประโยชน์ของบุคคลในครอบครัว ในหลายสังคมที่มีกฎหมายจารีตประเพณี การสมรสระหว่างเพศเดียวกันอาจยังไม่ได้รับการยอมรับ เนื่องจากกฎหมายจารีตประเพณีส่วนใหญ่มักจะสะท้อนถึงค่านิยมที่ยึดถือการสมรสระหว่างชายและหญิงเป็นมาตรฐาน การสมรสระหว่างเพศเดียวกันจึงถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่สามารถยอมรับได้ เพราะขัดแย้งกับการสมรสที่มีจุดประสงค์เพื่อการขยายเผ่าพันธุ์

1.2 แนวคิดการสมรสระหว่างเพศเดียวกันตามทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law Theory) เป็นแนวคิดทางกฎหมายที่เชื่อว่ามีกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมและกฎหมายที่เป็นสากลและไม่ขึ้นกับกฎหมายที่บัญญัติสร้างขึ้นโดยฝีมือมนุษย์ โดยกฎเหล่านี้มีรากฐานมาจากธรรมชาติและเหตุผลของมนุษย์เอง แนวคิดนี้มักถูกนำมาใช้ในการถกเถียงเกี่ยวกับสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ เช่น สิทธิในการเลือกคู่รัก การสมรส หรือการได้รับความเคารพสิทธิในฐานะมนุษย์ เมื่อพูดถึงทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติของคณกรักร่วมเพศ (LGBTQ+) หรือการบังคับใช้หลักกฎหมายธรรมชาติต่อกลุ่มคณกรักร่วมเพศ การตีความนี้มักจะเน้นไปที่สิทธิความเท่าเทียมและสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติของคณกรักร่วมเพศสนับสนุนการยอมรับความรักและความสัมพันธ์ในทุกๆ รูปแบบ โดยยึดถือหลักสิทธิพื้นฐาน ความเสมอภาค และความยุติธรรมในการปฏิบัติต่อบุคคล ไม่ว่าจะเป็นอัตลักษณ์ทางเพศใด

1.3 แนวคิดการสมรสระหว่างเพศเดียวกันตามหลักศาสนาคริสต์ การแต่งงานระหว่างเพศเดียวกันในศาสนาคริสต์เป็นประเด็นที่มีความหลากหลายทั้งในด้านคำสอนของคริสตจักรต่าง ๆ และการตีความพระคัมภีร์ แต่โดยทั่วไปแล้ว ในคริสตจักรหลัก ๆ เช่น คริสตจักรคาทอลิก คริสตจักรโปรเตสแตนต์แบบดั้งเดิม และคริสตจักรออร์ทอดอกซ์ ได้ถือว่าการแต่งงานระหว่างเพศเดียวกันเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับคำสอนของพระคัมภีร์และไม่อนุญาตให้ทำเช่นนั้น หลักคำสอนทางศาสนาคริสต์ การแต่งงานมิใช่เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นโดยรัฐแต่สร้างโดยพระเจ้า (ในศาสนาคริสต์) กล่าวคือ เมื่อพระเจ้าสร้างมนุษย์ชายและหญิงขึ้นแล้ว พระเจ้าให้พรแก่มนุษย์ว่า “จงมีลูกเต็มบ้านมีหลานเต็มเมืองและทวีจำนวนขึ้นจนเต็มโลก และจงมีอำนาจเหนือแผ่นดิน” (องค์การอมตธรรม, 2555) การออกกฎหมายให้คู่รักเพศเดียวกันแต่งงานกันได้จึงเป็นการละเมิดต่อศีลธรรม

อันดีที่พระเจ้าสร้างขึ้นและเป็นการกระทำที่ผิดต่อพระเจ้า คริสตจักรถือว่า การแต่งงานเป็นพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ โดยได้แถลงการณ์ว่า คริสตจักรคาทอลิกจะไม่ให้พรการแต่งงานเพศเดียวกัน การแต่งงานเพศเดียวกันเป็นบาป และไม่สามารถเป็นที่ยอมรับเป็นคำสั่งอย่างเป็นทางการของพระเจ้า พรของการแต่งงานเพศเดียวกันไม่สามารถถือเป็นสิ่งถูกต้องได้ พระเจ้าไม่ทรงให้พรและไม่สามารถให้พรบาปได้ (ไพทิวรี อุทัยคาม และพระมหาพรชัย สิริวิโร, 2566) อย่างไรก็ตามบางกลุ่มคริสตจักรโปรเตสแตนต์ เช่น คริสตจักรในกลุ่มที่มีแนวทางเสรี (Liberal Christianity) หรือกลุ่มที่ยอมรับการปฏิรูป (Reformed and Progressive Christian Communities) เริ่มเปิดกว้างและยอมรับการแต่งงานระหว่างเพศเดียวกันในบางประเทศแล้ว

1.4 แนวคิดการสมรสระหว่างเพศเดียวกันตามหลักศาสนาอิสลาม เนื่องจากในศาสนาอิสลามนั้นคัมภีร์สำคัญทางศาสนายังถือเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งตามคติอิสลามถือว่ามีผลบังคับสูงกว่ากฎหมายที่ราชาเป็นผู้ตราขึ้น หากนำบทบัญญัติในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวเรื่องการสมรสเพศเดียวกันมาใช้บังคับอาจจะก่อให้เกิดผลร้ายในทางการปกครองมากกว่า (ไพโรจน์ กัมพูสิริ, 2568) การแต่งงานระหว่างเพศเดียวกันตามหลักศาสนาอิสลามถือเป็นสิ่งที่ไม่อนุญาตและขัดต่อหลักคำสอนของอิสลาม ศาสนาอิสลามถือว่าการมีความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างบุคคลที่เป็นเพศเดียวกันเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและผิดศีลธรรม ตามหลักการของอิสลามการแต่งงานควรเป็นระหว่างชายและหญิงเพื่อจุดประสงค์ในการสร้างครอบครัวและมีลูกตามหลักการของศาสนา การกระทำเช่นนี้ถือเป็นการละเมิดข้อบังคับของศาสนาอิสลามที่กล่าวถึงการรักษาความบริสุทธิ์และศีลธรรมในสังคม และเป็นการฝ่าฝืนคำสอนของพระเจ้าและถือเป็นบาปที่ต้องได้รับการกลับตัวและการขออภัยจากพระเจ้า

1.5 แนวคิดการสมรสระหว่างเพศเดียวกันตามหลักนิติธรรม (Rule of Law) หลักนิติธรรมจะมีความสัมพันธ์อยู่กับเรื่องกฎหมาย เหตุผลและศีลธรรมเป็นหลักการที่ยึดถือว่าการปกครองของผู้มีอำนาจรัฐจะต้องชอบด้วยกฎหมายและอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายและศาลเดียวกัน ไม่มีบุคคลใดอยู่เหนือกฎหมายโดยไม่คำนึงถึงตำแหน่งสถานะ หรืออำนาจของบุคคลนั้น ๆ หลักนิติธรรมมีความสำคัญในการปกป้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน ความเสมอภาคและการเคารพซึ่งกันและกันต่อกฎหมาย (จรัญ โฆษณานันท์, 2563) นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ยังได้รับรองสิทธิการสมรสไว้ในหมวด 3 ในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยโดยเป็นไปตามหลักนิติธรรม บุคคลไม่ว่าจะเป็นเพศใดย่อมมีความเสมอภาคกันในกฎหมาย มีสิทธิเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้ (มาตรา 27 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560) จึงกล่าวได้ว่าตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 แม้ไม่ได้กล่าวถึงการสมรสเพศเดียวกันโดยตรง แต่ก็ยอมรับสิทธิในการเลือกชีวิตคู่และสิทธิในการได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาค ศาลรัฐธรรมนูญเคยมีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2564 ดังนั้น จึงสรุปได้ว่ากฎหมายการสมรสระหว่างเพศเดียวกันในปัจจุบันยังไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

2. **เงื่อนไขและหลักเกณฑ์การหมั้นและการสมรสของกลุ่มหลากหลายทางเพศ** คำว่า "กลุ่มหลากหลายทางเพศ" หมายถึง กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ ทั้งในแง่ของอัตลักษณ์ทางเพศ (gender identity) และการแสดงออกทางเพศ (gender expression) ซึ่งไม่จำกัดเพียงแค่ชายและหญิงเท่านั้น แต่รวมไปถึงกลุ่มที่ไม่ตรงกับเพศที่ถูกกำหนดไว้ในสังคมแบบดั้งเดิม เช่น กลุ่ม LGBTQ+ (เลสเบี้ยน, เกย์, ไบเซ็กชวล, ทรานส์เจนเดอร์, เคียวีร์, และอีกหลายกลุ่ม) หรือกลุ่มที่มีอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายอื่น ๆ เช่น อันเดอร์ฟอร์ม (Non-binary) หรือเพศทางเลือกอื่น ๆ ส่วนความหมายของการสมรสนั้นในอดีตหมายถึง การอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาโดยชอบด้วยกฎหมาย (Black, 1979) นอกจากนี้นักนิเวศศาสตร์ชาวฝรั่งเศสชื่อ ฌอง การ์บงนิเออร์ (Jean Carbonnier) กล่าวว่า การสมรสคือ การกระทำของชายและหญิงตกลงที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันใช้ชีวิตร่วมกันไปจนกว่าชีวิตจะหาไม่ (วารี นาสกุล และเบญจวรรณ ธรรมรัตน์, 2554)

ในปัจจุบันมี 38 ประเทศที่รับรองการแต่งงานเพศเดียวกันถูกต้องตามกฎหมาย โดยเปลี่ยนจากคำว่า "สามี-ภริยา" เป็น "คู่สมรส" ได้แก่ อันดอร์รา อาร์เจนตินา ออสเตรเลีย ออสเตรีย เบลเยียม บราซิล แคนาดา ชิลี โคลอมเบีย คอสตาริกา คิวบา เดนมาร์ก เอกวาดอร์ เอสโตเนีย ฟินแลนด์ ฝรั่งเศส เยอรมนี กรีซ ไอร์แลนด์ ไอร์แลนด์ ลิกเตนสไตน์ ลักเซมเบิร์ก มอลตา เม็กซิโก เนเธอร์แลนด์ นิวซีแลนด์ นอร์เวย์ โปรตุเกส สโลวีเนีย แอฟริกาใต้ สเปน สวีเดน สวิตเซอร์แลนด์ ไต้หวัน ไทย สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และอูรุกวัย (Human Rights Campaign, 2025) สำหรับเงื่อนไขและหลักเกณฑ์การหมั้นและการสมรสของบุคคลหลากหลายทางเพศในประเทศไทยได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 รับรองการสมรสไว้แล้วและมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2568 เป็นต้นไป โดยมีบทบัญญัติดังต่อไปนี้

- มาตรา 1435 บัญญัติว่า "การหมั้นจะทำได้ต่อเมื่อบุคคลทั้งสองฝ่ายมีอายุสิบแปดปีบริบูรณ์แล้วการหมั้นที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติวรรคหนึ่งเป็นโมฆะ" จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นจึงเห็นได้ว่าการหมั้นจะเป็นบุคคลเพศใดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นชายหมั้นกับชายหญิงหมั้นกับหญิง ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นชายกับหญิงอีกต่อไป ซึ่งบุคคลที่จะหมั้นกันต้องมีอายุ 18 ปีทั้งสองฝ่าย หากเป็นผู้เยาว์ต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาด้วย (ป.พ.พ.มาตรา 1436) สำหรับเงื่อนไขการสมรสนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่แก้ไขใหม่ได้บัญญัติไว้ดังนี้

- มาตรา 1448 บัญญัติว่า "การสมรสจะกระทำได้ต่อเมื่อบุคคลทั้งสองฝ่ายมีอายุสิบแปดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีมีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้" จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าวข้างต้นจึงเห็นได้ว่าการสมรสกำหนดเงื่อนไขไว้ว่าจะจะเป็นบุคคลเพศใดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นชายสมรสกับชาย หญิงสมรสกับหญิง ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นชายสมรสกับหญิงอีกต่อไป ซึ่งบุคคลที่จะทำการสมรสกันต้องมีอายุ 18 ปีทั้งสองฝ่าย หากเป็นผู้เยาว์จะทำการสมรสต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาด้วย (ป.พ.พ.มาตรา 1454) ส่วนข้อห้ามเกี่ยวกับการสมรส ยังคงไว้ตามกฎหมายเดิม เช่น ห้ามสมรสกับบุคคลวิกลจริตหรือเป็นบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ (ป.พ.พ.มาตรา 1449) ห้ามสมรสกับญาติสืบสายโลหิตโดยตรง (ป.พ.พ.มาตรา 1450) ห้ามสมรสซ้อน (ป.พ.พ.มาตรา 1452) หรือห้ามผู้รับบุตรบุญ

ธรรมสมรสกับบุตรบุญธรรม (ป.พ.พ.มาตรา1451) และการสมรสจะทำได้ต่อเมื่อบุคคลสองคนยินยอมเป็นคู่สมรสกัน (ป.พ.พ.มาตรา1458) เป็นต้น

3. การได้รับสิทธิในทางสมรสของกลุ่มหลากหลายทางเพศตามประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์
บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว และสิทธิตามกฎหมายอื่น พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่24) พ.ศ. 2567 รับรองกฎหมายการสมรสของเพศเดียวกันและได้กำหนดสิทธิต่าง ๆ ของคู่สมรสเพศเดียวกันไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และสิทธิตามกฎหมายอื่น ดังที่มาตรา 67 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติไว้ว่า “บรรดาบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนด ข้อบัญญัติ ประกาศ คำสั่ง หรือมติคณะรัฐมนตรีใดที่อ้างถึงสามี ภริยา หรือสามีภริยา ให้ถือว่าอ้างถึงคู่สมรสที่จดทะเบียน สมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ด้วย” ได้แก่

3.1 สิทธิในทรัพย์สินระหว่างสมรส เมื่อคู่สมรสที่เป็นเพศเดียวกันได้ทำการจดทะเบียนสมรสความสัมพันธ์ในระบบทรัพย์สินระหว่างสมรสจะเกิดขึ้นทันทีและยังคงมีอยู่จนกว่าการสมรสระหว่างเพศเดียวกันจะสิ้นสุดลงซึ่งมีสิทธิเท่าเทียมกันกับการสมรสระหว่างชายกับหญิงทุกประการ (ประสพสุข บุญเดช, 2568) เช่น สินส่วนตัว (ป.พ.พ. มาตรา 1471) และสินสมรส (ป.พ.พ.มาตรา 1474) สำหรับการจัดการสินสมรสของคู่สมรสเพศเดียวกัน คู่สมรสต้องจัดการร่วมกันหรือต้องได้รับความยินยอมจากฝ่ายหนึ่งจึงจะจัดการได้ (ป.พ.พ.มาตรา1476) นอกจากสิทธิในทรัพย์สินระหว่างสมรสแล้ว กฎหมายยังกำหนดหน้าที่ของคู่สมรสเพศเดียวกันที่จะต้องรับผิดชอบหนี้ร่วมที่เกิดขึ้นในระหว่างสมรสเช่นเดียวกับคู่สมรสชายและหญิงไว้อีกด้วย (ป.พ.พ.มาตรา1489)

3.2 สิทธิที่จะได้ค่าอุปการะเลี้ยงดูจากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง คู่สมรสระหว่างเพศเดียวกันมีสิทธิเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งได้ในเมื่อฝ่ายที่ควรได้รับอุปการะเลี้ยงดูไม่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดูหรือได้รับการอุปการะเลี้ยงดูไม่เพียงพอแก่อัตภาพ (ป.พ.พ.มาตรา 1598/38) ประเทศฝรั่งเศสก็ได้กำหนดหลักการเช่นเดียวกัน โดยให้คู่สมรสเพศเดียวกันมีหน้าที่ช่วยเหลืออุปการะซึ่งกันและกัน รวมทั้งรับผิดชอบในด้านการเงิน ค่าใช้จ่ายในที่เกี่ยวข้องกับอยู่อาศัย อีกทั้งรับผิดชอบในหนี้สินที่เกิดจากอีกฝ่ายเป็นจำนวน 1 ใน 3 ของการดำรงชีพ (ชัยญานูช วรแสน, 2558)

3.3 สิทธิในการฟ้องหย่า คู่สมรสเพศเดียวกันมีสิทธิฟ้องหย่าคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งได้ โดยใช้เหตุฟ้องหย่าเช่นเดียวกับคู่สมรสระหว่างชายและหญิง (ป.พ.พ.มาตรา 1516)

3.4 สิทธิในการรับบุตรบุญธรรม คู่สมรสเพศเดียวกันสามารถจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมได้ (ป.พ.พ.มาตรา 1598/19) สำหรับในต่างประเทศที่ให้สิทธิคู่สมรสเพศเดียวกันสามารถจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมร่วมกัน ได้แก่ สเปน เบลเยียม เนเธอร์แลนด์

3.5 สิทธิในการรับมรดกของคู่สมรสเพศเดียวกัน ซึ่งกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1635

3.6 สิทธิของคู่สมรสเพศเดียวกันตามกฎหมายอื่น เช่น สิทธิในการลดหย่อนภาษีคู่สมรสตามประมวลรัษฎากร สิทธิของคู่สมรสตามพระราชบัญญัติประกันสังคมพ.ศ.2533 สิทธิในการใช้นามสกุลของคู่สมรสตามพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. 2505 สิทธิในการเอาประกันชีวิตคู่สมรสเพราะถือเป็นบุคคลผู้มีส่วนได้เสียตามมาตรา 863 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สิทธิในการให้ความยินยอมรักษาพยาบาลตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 สิทธิสวัสดิการข้าราชการเช่น เงินบำเหน็จตกทอด รวมทั้งสิทธิในการเบิกค่ารักษาพยาบาลจากคู่สมรสที่เป็นข้าราชการตามพระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล พ.ศ.2553 (กรมพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัด, 2567) นอกจากนี้คู่สมรสเพศเดียวกันยังมีอำนาจดำเนินคดีอาญาแทน ในที่กรณีคู่สมรสเป็นผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

สรุปและอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายสมรสความหลากหลายทางเพศ พบว่ายังมีประเด็นทางกฎหมายซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความเลื่อมล้ำทางสังคมและช่องว่างทางกฎหมายซึ่งอาจบัญญัติไม่ครอบคลุมถึงสิทธิในการสมรสของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ ดังนี้

1. วิเคราะห์ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายจารีตประเพณีและแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสมรสระหว่างเพศเดียวกัน การบังคับใช้กฎหมายจารีตประเพณีและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสมรสระหว่างเพศเดียวกันในประเทศไทยและสังคมอื่น ๆ ยังเป็นปัญหาที่มีมิติต่าง ๆ ทั้งในด้านกฎหมาย สังคม ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งสามารถวิเคราะห์จากหลายมุมมอง เนื่องจากกฎหมายจารีตประเพณีในประเทศไทยมีลักษณะเป็นการบังคับใช้กฎหมายที่มาจากประเพณีและค่านิยมทางสังคมที่ถูกถ่ายทอดมายาวนาน ซึ่งมักจะสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดที่ยึดถือความสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิงในลักษณะของการสมรสที่ถือว่าเป็นสถาบันสำคัญของครอบครัว จนทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกฎหมายและการยอมรับทางสังคม เพราะการสมรสระหว่างเพศเดียวกันยังคงถูกมองว่าเป็นการละเมิดประเพณีที่สืบทอดมานาน การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสมรสระหว่างเพศเดียวกัน จึงอาจต้องเผชิญกับการต่อต้านจากกลุ่มที่เชื่อมั่นในระบบครอบครัวแบบดั้งเดิม ถึงแม้ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติที่มุ่งมองแบบเสรีนิยมได้สนับสนุนสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอาจมองว่า "ศีลธรรม" คือสิ่งที่ควรสอดคล้องกับหลักนิติธรรม สิทธิมนุษยชนและหลักความเสมอภาค ซึ่งหมายความว่าหากการสมรสระหว่างเพศเดียวกันไม่มีผลกระทบต่อสิทธิของผู้อื่น ก็สามารถถือเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ตามหลักการของศีลธรรมที่คำนึงถึงความเสมอภาคและความเป็นธรรม คือการมีสิทธิในการเลือกคู่ชีวิตเพื่อความ สุขและการดำรงชีวิตร่วมกัน การสมรสระหว่างเพศเดียวกันจึงเป็นสิทธิธรรมชาติที่ไม่ควรถูกจำกัด อย่างไรก็ตามในทางตรงกันข้ามผู้ที่ยึดมั่นในทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติแบบอนุรักษนิยมอาจมองว่าค่านิยมในธรรมชาติที่ถูกกำหนดโดยศีลธรรมดั้งเดิม (เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิง) เป็นสิ่งที่ไม่ควรถูกเปลี่ยนแปลง การสมรสระหว่างเพศเดียวกันอาจถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับค่านิยมเหล่านี้ เพราะเหตุผลการ

สมรสถูกมองว่าเป็นสถาบันที่มีเป้าหมายหลักในการสืบพันธุ์และสร้างครอบครัวตามลำดับธรรมชาติ การสมรสระหว่างเพศเดียวกันอาจถูกมองว่าไม่สอดคล้องกับทฤษฎีนี้

อย่างไรก็ตามการสมรสระหว่างเพศเดียวกันยังมีข้อจำกัดทางด้านศาสนาอีกด้วย เช่น การสมรสระหว่างเพศเดียวกันในมุมมองของกฎหมายอิสลาม เป็นประเด็นที่มีความซับซ้อนและละเอียดอ่อน เห็นได้จากอัลกุรอานโองการที่ 81, 82 และ 83 ที่มีสาระสำคัญว่า “พระอัลเลาะห์ไม่อาจทนต่อพวกที่รักเพศเดียวกันต่อไปได้ จึงมีบทลงโทษที่รุนแรง, พระอัลเลาะห์ทรงเกลียดชังพวกที่รักเพศเดียวกันอย่างยิ่งจึงลงโทษตามความเหมาะสม, จงอย่าเป็นผู้ละเมิดในเรื่องรักเพศเดียวกัน เพราะเป็นเรื่องที่ร้ายแรงอย่างหนึ่ง, พวกที่รักเพศเดียวกันคือเหตุที่ทำให้สังคมได้รับการลงโทษ” (ปาลิตา จิรทิพย์, 2565) ดังนั้นการสมรสระหว่างเพศเดียวกันจึงไม่ได้รับการยอมรับในอิสลามโดยเด็ดขาด เพราะผิดศีลธรรมเป็นการละเมิดกฎหมายที่พระเจ้ากำหนด และเป็นการทำลายความมั่นคงทางสังคม โดยเฉพาะหากนำกฎหมายสมรสระหว่างเพศเดียวกันมาใช้บังคับในเขต 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย เพราะจะขัดต่อพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. 2489 เนื่องจากพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 มาตรา 66 ได้บัญญัติว่า “ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ ไม่ใช้บังคับแก่กรณีที่มีกฎหมายกำหนดเรื่องครอบครัวหรือมรดกไว้เป็นการเฉพาะ” ซึ่งถือเป็นการจำกัดขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายสมรสของบุคคลหลากหลายทางเพศได้อย่างชัดเจน ไม่ให้มีการสมรสระหว่างเพศเดียวกันของมุสลิมในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล ซึ่งหากมีข้อพิพาทเป็นคดีขึ้นสู่ศาลต้องให้ชะโตะยุติธรรมซึ่งเป็นผู้พิพากษาตามหลักกฎหมายอิสลามเป็นผู้ที่มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลาม มิใช่ผู้พิพากษาทั่วไป (สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม, 2567) ซึ่งจะนำเอาหลักประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว ซึ่งเป็นหลักทั่วไป มาใช้บังคับแก่กรณีการสมรสเพศเดียวกันของอิสลามนิกชนในเขตสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ได้ เพราะขัดต่อหลักกฎหมายอิสลามอย่างชัดเจน

สำหรับมุมมองวิเคราะห์การสมรสระหว่างเพศเดียวกันตามหลักคริสต์ศาสนานั้น โดยทั่วไปการสมรสระหว่างเพศเดียวกันไม่ได้รับการยอมรับ เนื่องจากคำสอนในพระคัมภีร์และหลักคำสอนของคริสต์ศาสนามีการระบุถึงการจำกัดให้การสมรสเกิดขึ้นได้เฉพาะระหว่างชายและหญิง ทำให้คริสต์ศาสนาในหลายศาสนจักรยึดถือแนวคิดที่ว่า การสมรสระหว่างเพศเดียวกันขัดแย้งกับธรรมชาติของการสมรสที่พระเจ้าทรงกำหนดไว้ แม้ว่าคำสอนในพระคัมภีร์จะชัดเจนในเรื่องการห้ามการสมรสระหว่างเพศเดียวกัน แต่ก็มีกรณีตีความคำสอนในพระคัมภีร์ที่แตกต่างกันในบางกลุ่มที่พยายามให้ความหมายใหม่เกี่ยวกับคำสอนเหล่านี้คือ กลุ่มเสรีนิยมบางกลุ่มในคริสต์ศาสนาที่ให้ความสำคัญในเรื่องหลักความเสมอภาค หลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นการยอมรับสิทธิในการสมรสระหว่างเพศเดียวกัน โดยถือเป็นสิทธิส่วนบุคคลในการตัดสินใจเรื่องชีวิตส่วนตัว

2. วิเคราะห์ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในเงื่อนไขและหลักเกณฑ์การหมั้นและการสมรสของกลุ่มหลากหลายทางเพศ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 ถือเป็นการก้าวสำคัญในการบังคับใช้กฎหมายสมรสเท่าเทียม การวิเคราะห์ปัญหาการบังคับใช้ การหมั้น

มาตรา 1435 และการสมรสมาตรา 1448 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงการหมั้นและการสมรสจากคู่ชาย-หญิง เป็น คู่รักเพศใดก็ได้ หรือ คู่รักเพศเดียวกัน มีปัญหาที่เกี่ยวข้องทั้งในแง่ของการตีความกฎหมายเดิม การปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับเพศ และความเท่าเทียม ในสังคมที่มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งยังคงเผชิญกับปัญหาและความท้าทายในการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการหมั้นและการสมรส แม้ว่าพระราชบัญญัติฉบับนี้จะให้สิทธิและการยอมรับทางกฎหมายในการหมั้นเพศเดียวกัน แต่ก็ยังมีปัญหาทางกฎหมายและสังคมที่อาจเกิดขึ้น ดังนี้

2.1 การขาดความเข้าใจและการยอมรับในสังคม ถึงแม้ว่ากฎหมายจะอนุญาตให้มีการหมั้นและสมรสเพศเดียวกันได้ แต่ยังคงมีปัญหาทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเพศสภาพจากประชาชนในวงกว้าง โดยเฉพาะในหมู่คนที่มีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยกับการสมรสเพศเดียวกัน ซึ่งอาจทำให้คู่รักเพศเดียวกันต้องเผชิญกับการขัดแย้งจากครอบครัวหรือสังคมในบางกรณี ดังเช่นคำพิพากษาฎีกาที่ 157/2524 ผู้ร้องเป็นชายโดยกำเนิด แม้จะได้รับการผ่าตัดเปลี่ยนแปลงอวัยวะเพศเป็นหญิงแล้วก็ตาม แต่ก็ไม่มีกฎหมายรับรองให้สิทธิผู้ร้องที่จะขอเปลี่ยนแปลงเพศที่ถือกำเนิดมาได้ ทั้งนี้ใช้เป็นกรณีที่ผู้ร้องจะต้องใช้สิทธิทางศาลตามกฎหมาย ฉะนั้น ผู้ร้องจะขอให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้ร้องเปลี่ยนเพศมาเป็นหญิงไม่ได้ เพราะผู้ร้องยังคงเป็นเพศชายอยู่และไม่มีกฎหมายรับรองให้สิทธิผู้ร้องขอเปลี่ยนแปลงเพศที่ถือกำเนิดมาได้ รวมทั้งถือว่าเป็นบุคคลโรคจิตผิดปกติถาวรจนไม่สามารถเกณฑ์ทหารได้

2.2 การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย การที่กฎหมายใหม่เข้ามาบังคับใช้ก็อาจมีปัญหาความไม่เข้าใจในรายละเอียดของกฎหมาย โดยเฉพาะกับกลุ่มบุคคลที่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการหมั้นหรือสมรสเพศเดียวกันมาก่อน ซึ่งอาจทำให้เกิดความสับสนในการใช้สิทธิและการดำเนินการทางกฎหมาย เช่น กระบวนการหมั้นและการสมรสของบุคคลหลากหลายทางเพศที่ยังไม่มีตัวอย่างหรือกรอบการปฏิบัติที่ชัดเจน เนื่องจากสังคมไทย มีความเชื่อสืบต่อกันมาว่า การหมั้นและการสมรสสามารถกระทำได้เฉพาะชาย-หญิง เท่านั้น เมื่อมีการแก้ไขการหมั้นในมาตรา 1435 และการสมรสในมาตรา 1448 โดยเปลี่ยนจากชาย-หญิงเป็นคำว่า “บุคคล” ซึ่งจะเป็นเพศเดียวกันหรือเพศใดก็ได้ ก็สามารถทำการหมั้นและสมรสกันได้ตามกฎหมาย จึงเป็นบทบัญญัติที่ไม่สอดคล้องกับกฎธรรมชาติและจารีตประเพณีที่มีมาช้านานจุดประสงค์ของการสมรสเพื่อให้ชายกับหญิงที่เป็นสามีภริยา ร่วมกันสร้างสถาบันครอบครัว ในการสืบเผ่าพันธุ์ รวมถึงผลกระทบต่อการใช้กฎหมายอื่นซึ่งต้องมีการแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องเพื่อรองรับการบังคับใช้กฎหมายสมรสเท่าเทียม เช่น ประมวลรัษฎากร ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา รวมถึงพระราชบัญญัติอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับคู่สมรสอีกด้วย

2.3 ผลกระทบต่อการตัดสินใจของผู้พิพากษา ในกรณีที่มีการยกเลิกการหมั้นระหว่างคู่รักเพศเดียวกัน หรือกรณีที่คู่หมั้นเพศเดียวกันผิดสัญญาหมั้น หรือกรณีการบอกเลิกสัญญาหมั้นเพราะมีเหตุสำคัญอันเกิดแก่ตัวคู่หมั้น เช่น คู่หมั้นร่วมเพศทางทวารหนักกับคนอื่นที่เป็นเพศเดียวกัน จนอาจเกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิในการเรียกร้องค่าทดแทนหรือการเรียกคืนของหมั้นและสินสอด ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องมีการพิจารณาตีความกฎหมายอย่างรอบคอบเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทั้งสองฝ่าย เพราะถือเป็นเรื่องใหม่ในการพิจารณาคดีขั้นสูง

ชั้นศาล การใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาจึงต้องใช้กฎหมายเดิมมาเทียบเคียง รวมถึงประเด็นคดีที่เกิดขึ้นใหม่ในต่างประเทศมาเทียบเคียงอีกด้วย เช่น ศาลฎีกาแห่งสหรัฐอเมริกาในคดี Obergefell v. Hodges ได้มีการพิจารณาพิพากษาคดีโดยตระหนักถึงสิทธิตามรัฐธรรมนูญของคู่รักเพศเดียวกันในการที่จะสมรสกันโดยชอบด้วยกฎหมายได้ทั้ง 50 มลรัฐ คำวินิจฉัยนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสามารถของบุคคลคนหนึ่งที่จะสมรสกับอีกบุคคลหนึ่งที่ตนเลือกเป็นคู่ชีวิตนั้นเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา (Meesidhi, 2019) ดังนั้น หากมีคดีการจดทะเบียนสมรสของบุคคลหลากหลายทางเพศขึ้นสู่ศาลไทยจึงสามารถบังคับใช้ได้ทั้ง 76 จังหวัด ยกเว้นแต่การสมรสของมุสลิมตามกฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูลเท่านั้น เพราะสังคมโลกและสังคมไทยในปัจจุบันได้ยอมรับและเริ่มมีการให้สิทธิแก่บุคคลเกี่ยวกับสถานะทางเพศอย่างกว้างขวางมากขึ้น เนื่องจากเป็นที่ยอมรับกันว่าความหลากหลายทางเพศหรือวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศนั้น เป็นลักษณะอย่างหนึ่งของบุคคลที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติได้ จึงเป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด โดยเฉพาะเรื่องเพศ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็น เพศชาย เพศหญิง หรือเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศก็ตาม ทุกคนย่อมมีความเป็นมนุษย์และมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน อันเป็นสิทธิตามธรรมชาติในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ (คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ 20/2564) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกาแล้ว กฎหมายการสมรสเพศเดียวกันใช้บังคับกับทุกมลรัฐ เป็นหลักการทั่วไป ไม่มีข้อยกเว้นเป็นข้อยกเว้นในเรื่องศาสนา แต่ประเทศไทย นอกจากใช้บังคับการสมรสเพศเดียวกันเป็นหลักการทั่วไปแล้ว ยังมีข้อยกเว้นการใช้บังคับสมรสเพศเดียวกันในพื้นที่จังหวัดภาคใต้ตามหลักกฎหมายอิสลาม อันเป็นการรับรองเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนาและเสรีภาพในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรมตามหลักศาสนาของตน ตามมาตรา 31 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

2.4 ความท้าทายในกรอบกฎหมายเก่า กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับเดิมที่มีการใช้งานมาก่อนหน้านี้ไม่รองรับการหมั้นหรือสมรสเพศเดียวกัน ดังนั้นการนำกฎหมายฉบับใหม่มาใช้กับกรณีต่างๆ อาจทำให้เกิดช่องว่างในความเข้าใจและการตีความในบางกรณี เช่นตามกฎหมายเดิมการหมั้นชายต้องเป็นฝ่ายหมั้นหญิงเท่านั้น เมื่อมีกฎหมายใหม่หากหญิงเป็นฝ่ายหมั้นชายเสียเอง หญิงต้องหาของหมั้นและสินสอดเพื่อส่งมอบให้ชาย การหมั้นจึงจะสมบูรณ์ เมื่อส่งมอบของหมั้นในวันหมั้นแล้ว ของหมั้นย่อมตกเป็นกรรมสิทธิ์แก่ชายทันที ซึ่งเป็นเรื่องท้าทายทางกฎหมายที่ขัดต่อกฎหมายจารีตประเพณีขนบธรรมเนียมไทยในอดีตที่สืบทอดมาเป็นระยะเวลายาวนานที่จะยอมรับเงื่อนไขในเรื่องนี้ได้

3. วิเคราะห์ปัญหาความเท่าเทียมในสิทธิทางสมรสของกลุ่มหลากหลายทางเพศที่จะได้รับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว และสิทธิตามกฎหมายอื่น พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมฉบับนี้ได้ปรับปรุงกฎหมายให้สามารถรับรอง การสมรสระหว่างคู่รักเพศเดียวกันได้อย่างเป็นทางการ ซึ่งเปิดโอกาสให้คู่รักเพศเดียวกันสามารถจดทะเบียนสมรสและได้รับสิทธิที่เกี่ยวข้องกับการสมรสที่เคยมีให้เฉพาะคู่รักต่างเพศในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่การเปลี่ยนแปลงนี้ยังคงมีข้อจำกัดบางประการที่อาจส่งผลกระทบต่อความเท่าเทียมทางสมรสที่แท้จริง การจัดตั้งความสัมพันธ์ในลักษณะครอบครัว ซึ่งอาจทำ

ให้ไม่สามารถเทียบเคียงสิทธิที่คู่สมรสต่างประเทศได้รับทั้งหมด เช่น สิทธิในการรับมรดก สิทธิตามกฎหมายประกันสังคม ฯลฯ โดยไม่สามารถยืนยันได้อย่างชัดเจนว่าจะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกับคู่สมรสต่างประเทศหรือไม่ จะได้เข้าถึงสิทธิสวัสดิการต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด ซึ่งในทางปฏิบัติยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนแน่นอนเหมือนคู่สมรสชายกับหญิง ถือเป็นความท้าทายในมิติของสวัสดิการสังคม เพราะกฎหมายใหม่ยังต้องไปแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกัน เพราะสิทธิดังกล่าวไม่ได้ตกทอดไปโดยอัตโนมัติ อาจต้องผ่านกระบวนการทางนิติบัญญัติที่ซับซ้อนยุ่งยากกว่า เพื่อตรากฎหมายเป็นพระราชบัญญัติในการที่จะนำมาซึ่งการรับรองสิทธิทางสวัสดิการสังคมต่าง ๆ ให้กับคู่รักเพศเดียวกันอย่างครบถ้วน เช่น สิทธิการประกันสุขภาพ การจ่ายเงินบำเหน็จบำนาญ หรือสิทธิในการรักษาพยาบาลที่รวมถึงคู่สมรสในกรณีของการเจ็บป่วยหรือเสียชีวิต นอกจากนี้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไทยยังไม่บทบัญญัติรองรับการเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของคู่สมรสเพศเดียวกันเหมือนเช่นคู่สมรสต่างประเทศ มีเพียงแค่สิทธิในการรับบุตรบุญธรรมร่วมกันเท่านั้นคู่สมรสร่วมเพศจะใช้วิธีให้เด็กที่เกิดจากเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ เช่น การปฏิสนธินอกร่างกาย (IVF) การฉีดเชื้ออสุจิ (IUI) หรือการผสมเทียมเพื่อให้เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของตนไม่ได้ เนื่องจากพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 มาตรา 21 ให้สิทธิเฉพาะคู่สมรสที่เป็นชายและหญิงที่จดทะเบียนสมรสตามกฎหมายเท่านั้น โดยกำหนดให้การใช้เทคโนโลยีนี้ต้องเป็นการช่วยสร้างบุตรให้เกิดภายในกรอบของครอบครัว ดังนั้นแม้ชายจะมีการแปลงเพศเป็นหญิงแล้วมาสมรสกับชายด้วยกัน หากทั้งคู่ประสงค์มีบุตรก็ไม่มีสิทธิในการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์เพื่อให้เกิดบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายได้ อย่างไรก็ตามยังมีประเด็นสิทธิทางกฎหมายการสมรสของบุคคลหลากหลายทางเพศที่แตกต่างกันกับคู่สมรสชายและหญิง คือ สิทธิในการได้สัญชาติโดยการสมรสซึ่งให้สิทธิเฉพาะคู่สมรสที่เป็นชายกับหญิงเท่านั้นตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 กำหนดว่าหญิงซึ่งเป็นต่างด้าวและได้สมรสกับชายไทยถ้าประสงค์จะได้สัญชาติไทยให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ดังนั้นการได้สัญชาติไทยโดยการสมรส หรือการสมรสกับคนไทย เป็นวิธีหนึ่งที่บุคคลต่างชาติสามารถได้รับสัญชาติไทย แต่มีเงื่อนไขและข้อกำหนดที่ต้องปฏิบัติตามอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในกรณีที่บุคคลต่างชาติสมรสกับคนไทย และถ้าหากคู่สมรสเป็นเพศเดียวกัน กฎหมายสัญชาติไทยในปัจจุบันยังไม่รับรองการได้สัญชาติจากการสมรสเพศเดียวกัน ซึ่งถือเป็นข้อยกเว้นของกฎหมายดังที่พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 มาตรา 67 วรรคสอง บัญญัติว่า “ความในวรรคหนึ่งมิให้นำมาใช้บังคับแก่ กรณีที่บทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนด ข้อบัญญัติ ประกาศ คำสั่ง หรือ มติคณะรัฐมนตรีกำหนดสิทธิหน้าที่ สถานะทางกฎหมาย หรือเรื่องอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับสามี ภรรยา หรือสามีภรรยาไว้แตกต่างกัน” ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดสิทธิในทางสมรสของบุคคลหลากหลายทางเพศที่ต้องรอการพัฒนากฎหมายในอนาคตต่อไป

อย่างไรก็ตาม ขอบเขตการใช้บังคับของพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 ซึ่งกำหนดไว้ในมาตรา 66 ไม่ใช้บังคับแก่กรณีที่มีกฎหมายกำหนดเรื่องครอบครัวไว้เป็นการเฉพาะ และ มาตรา 67 วรรคสอง กำหนดให้ไม่ใช้บังคับแก่กรณีที่บทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนด ข้อบัญญัติ ประกาศ คำสั่ง หรือมติคณะรัฐมนตรี กำหนดสิทธิหน้าที่

สถานะทางกฎหมาย หรือเรื่องอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับสามี ภริยา หรือสามีภริยาไว้แตกต่างกัน ซึ่งตามมาตรา 67 วรรคหนึ่ง ให้อ้างอิงถึงคู่สมรสที่จดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ ทำให้กฎหมายที่กำหนดเรื่องครอบครัวไว้เป็นการเฉพาะ และบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนด ข้อบัญญัติ ประกาศ คำสั่ง หรือมติคณะรัฐมนตรี กำหนดสิทธิ หน้าที่ สถานะทางกฎหมาย หรือเรื่องอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับสามี ภริยา หรือสามีภริยาไว้แตกต่างกัน ไม่อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567

ดังนั้น มาตรา 68 จึงกำหนดให้หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบการประเมินผลสัมฤทธิ์ตามกฎหมายว่าด้วยหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย ต้องดำเนินการทบทวนกฎหมายในความรับผิดชอบที่กำหนด สิทธิ หน้าที่ สถานะทางกฎหมายหรือเรื่องอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับสามี ภริยา สามีภริยา หรือคู่สมรส เพื่อรองรับสิทธิ หน้าที่ สถานะทางกฎหมาย หรือเรื่องอื่นใดที่เกี่ยวข้องให้แก่คู่สมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ โดยต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับเพศสภาพของคู่สมรสด้วย และให้หน่วยงานของรัฐที่ดำเนินการทบทวน เสนอผลการทบทวนพร้อมทั้งร่างกฎหมายในกรณีที่ต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายต่อคณะรัฐมนตรีภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ กรณีหากไม่สามารถดำเนินการได้ให้รายงานเหตุผลที่ไม่อาจดำเนินการได้ต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบ และ มาตรา 69 กำหนดให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ ส่งผลให้เป็นการขยายขอบเขตการบังคับใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 ที่จะต้องมีการทบทวนและแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ไม่ขัดหรือแย้งและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 ทำให้การบังคับใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 ยังไม่เท่าเทียมกับชายหญิงอย่างแท้จริง จนกว่าจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้วทั้งหมด โดยไม่มีกำหนดระยะเวลาไว้อย่างชัดเจน ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อสิทธิที่เกี่ยวข้องในการสมรสของคนหลากหลายทางเพศ เพราะบทบัญญัติในกฎหมายได้กำหนดไว้แต่เพียงระยะเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวันให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเสนอแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายต่อคณะรัฐมนตรีเท่านั้น และอาจขอขยายระยะเวลาได้อีกหากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่สามารถดำเนินการภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวได้

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายสมรสกลุ่มหลากหลายทางเพศสรุปได้ว่าการบังคับใช้กฎหมายสมรสระหว่างเพศเดียวกันในประเทศที่มีระบบกฎหมายและประเพณีที่เน้นการสมรสระหว่างชายและหญิง ยังคงมีความขัดแย้งระหว่างการยอมรับทางกฎหมายและค่านิยมทางสังคม ศาสนา และวัฒนธรรมที่ถูกลืบทอดมายาวนาน การบังคับใช้กฎหมายสมรสเท่าเทียมจึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบเพื่อหลีกเลี่ยงการกระทบกับหลักจารีตประเพณีและหลักศาสนา ขณะเดียวกันในทฤษฎีทางกฎหมายธรรมชาติที่เน้นความเสมอภาค สิทธิมนุษยชนและหลักนิติธรรม อาจสนับสนุนสิทธิของบุคคลในการสมรสระหว่างเพศเดียวกัน แต่ใน

ทฤษฎีอนุรักษนิยมทางจารีตประเพณีกลับมองว่า "ค่านิยม" ในธรรมชาติที่การสมรสระหว่างชายและหญิงไม่ควรเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้การบังคับใช้พระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 ซึ่งเปิดโอกาสให้คู่รักเพศเดียวกันสามารถหมั้นและสมรสได้ ยังมีความท้าทายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการตีความกฎหมายเดิมและการบังคับใช้กฎหมายใหม่ในสังคม จนอาจเกิดช่องว่างในการตีความระหว่างกฎหมายเก่าและกฎหมายใหม่ เช่น การตีความในเรื่องเงื่อนไขการหมั้นและการสมรส รวมทั้งสิทธิในทางสมรสและหน้าที่ต่างๆ ในบางกรณียังมีข้อจำกัดที่ทำให้ความเท่าเทียมในการเข้าถึงสิทธิไม่ได้รับการรับรองอย่างเต็มที่ ทำให้คู่รักเพศเดียวกันไม่ได้รับสิทธิทางสมรสเท่าเทียมเหมือนกับคู่รักต่างเพศในหลายด้าน จากการศึกษาคณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ภาครัฐควรสนับสนุนการสมรสของกลุ่มความหลากหลายทางเพศ โดยส่งเสริมการสมรสของบุคคลหลากหลายทางเพศและทำความเข้าใจในองค์กรทางศาสนาและสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งบัญญัติกฎหมายสมรสของบุคคลหลากหลายทางเพศให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นและมีความเท่าเทียมกันในพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 ให้เป็นที่ยอมรับสิทธิในทางกฎหมายเพื่อลดความขัดแย้งในสังคมและให้กฎหมายสมรสเท่าเทียมมีผลกระทบต่อสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างน้อยที่สุด

2. ภาครัฐควรจัดทำคู่มือหรือศูนย์ให้คำปรึกษาด้านกฎหมายครอบครัวเกี่ยวกับเงื่อนไขการหมั้นและสมรสสำหรับคู่รักเพศเดียวกัน และสิทธิตามกฎหมายที่จะเกิดขึ้นจากการสมรส เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจในกระบวนการทางกฎหมาย

3. ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการเพิ่มการรับรองรับสิทธิคู่สมรสเพศเดียวกันในการมีบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายร่วมกัน โดยใช้วิธีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 รวมทั้งให้มีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 โดยเพิ่มหลักเกณฑ์การได้สัญชาติสัญชาติไทยโดยการสมรสของคนหลากหลายทางเพศ

เอกสารอ้างอิง

- จรัญ โฆษณานันท์. (2563). *นิติปรัชญา*. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชัยญานุช วรแสน. (2558). *ปัญหาการได้มาซึ่งสิทธิในการขอถือสัญชาติโดยการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ*. [วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์].
- ณัชพงษ์ สำราญ. (2562). *กฎหมายครอบครัวสำหรับคู่รักเพศเดียวกัน*. *วารสารวิชาการ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย*, 11(1), 36 - 49.
- ประสพสุข บุญเดช. (2568). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัว*. พิมพ์ครั้งที่ 27. กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

- ปาลิตา จิรทิพย์. (2565). แนวทางกฎหมายในการจดทะเบียนรับรองสถานภาพทางกฎหมายของคู่รักเพศเดียวกัน. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 9(2), 1 - 13.
- พัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัด, กรม. (2567). บทความเรื่อง “เตรียมพร้อมอย่างไรเพื่อรองรับสมรสเท่าเทียม”. สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2567 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=13633&filename=socialoutlook_report
- ไพฑูรย์ อุทัยคาม และพระมหาพรชัย สิริวิโร. (2566). การแต่งงานของคนเพศเดียวกัน. *วารสาร มจร บาลีศึกษาศาสตร์ปริทัศน์*, 9(3), 180 - 195.
- ไพโรจน์ กัมพูสิริ. (2568). คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- วารี นาสกุล และเบญจวรรณ ธรรมรัตน์. (2554). กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัว. กรุงเทพฯ: พลสยามพริ้นติ้ง.
- สำนักกฎหมายและวิชาการศาลยุติธรรม. (2567). ข้อพิจารณาเกี่ยวกับพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2567 จาก <https://jla.coj.go.th/th/content/category/detail/id/1602>
- องค์การอมตธรรม. (2555). พระคริสต์ธรรมคัมภีร์ไทย ฉบับอมตธรรมร่วมสมัย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บริษัท ไอพีเอส พับลิชซิง.
- Black, H. C. (1979). *Black's Law Dictionary*. 5th edition. ST Paul: West Publishing.
- Human Rights Campaign. (2025). *Marriage Equality Legal in 38 Countries*. Retrieved 20 January 2025 from <https://www.hrc.org/resources/marriage-equality-around-the-world>
- Meesidhi, A., M. (2019). A Case Study Approach: An Analysis of the Application of Same-Sex Marriage Law of the United States of America into Thai Law . *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 12(1), 135 – 156. doi: <https://doi.org/10.14456/jcdr-hs.2019.10>